

מאמר שנת המבול

יהודה הערשקאוויטש

שנת המבול - רבתה בה המבוכה, בין לעניין אורכה, בין בסדר וזמן המאורעות שבה, ובין ביישוב מאמרי חז"ל הנאמרים בעניין זה; ועל כולנה יישוב קושיית הירושלמי ראש השנה פ"א ה"א: "שנת המבול אינה עולה מן המניין", אשר נלאו רוב מפרשי הש"ס ליישבה על נכון ובסברא המתקבלת על הלב. על כן קמתי אני הצעיר יב"ש הי"ה כע"ץ ואמרתי אציע כל דבר ואפרשהו כשמלה, ומעניין לעניין אבאר לכמה דברים הקשורים לסדר עולם בכללו וגם אוסיף כמה הקדמות נחוצות עד שבעזר השם הכל יבא על מקומו בשלום; ואולי יהיה בזה תועלת לאחרים בני גילי. וכדי להקל על המעיין חלקתי מאמר זה לפרקים וזה סדרן.

- פרק א': גדר היום החדש והשנה ובמהות הלוח הישראלי.
- פרק ב': הערה כללית במניין השנים שבתורה.
- פרק ג': מניין השנים לשיטת בעל סדר עולם.
- פרק ד': מניין החדשים לשיטת בעל סדר עולם.
- פרק ה': המבול באיזה שנה היה ובביאור דברי הירושלמי.
- יבואו אי"ה בגליון הבא:
- פרק ו': סדר שנת המבול.
- פרק ז': הערות קצרות בשנת המבול.

ובזה תמו סדר הפרקים ועתה אתחיל בהצעת הדברים וזה החלי בעזר צורי.

פרק א': גדר היום והחדש והשנה ובמהות הלוח הישראלי

כל לוח, יהיה אשר יהיה, בנוי מג' מרכיבים עקריים: היום החדש והשנה. שלשה מרכיבים אלו מוגדרים בדרך כלל ע"פ מחזור סיבוב גרמי השמים. היום הוא משך זמן הכולל תקופת אור הנגרמת ע"י זריחת השמש, ותקופת חשך הנגרם בשקיעתה, ולמשך זמן זה אנו קוראים יום ולילה, וכל מחזור ממין זה קרוי יום, וכבר מצאנו שיקראו

למין הפרטי בשם המשמש לסוג בכללו, כגון: "כוכב", שהוא שם כולל לכל הכוכבים ומשמש גם לשם כוכב הלכת הסמוך לחמה. ועיין בפירוש לא נודע למי על הלכות יסודי התורה פ"ב ה"ז ד"ה מלאכים וברש"י שמות י"ג ה'. החדש - הוא משך הזמן מחידוש אחד של הירח עד לחידושו שנית, וכפירוש מלת חדש דהיינו התחדשות הירח; והשנה היא הזמן שבה השמש מקיפה את כדור הארץ וברגע שתגיע השמש שוב לאותו נקודה ביחס לכדור הארץ נשלמת השנה, ושנה מלשון ששנה בחטא [ב"ק סח.] פירוש: חזרה.

באלו הג' המחזוריים נמדד הזמן. זמן קצר נמדד לפי מנין ימים או שבועות - השבוע הוא קיבוץ של שבעה ימים וכמשמעות תיבת שבוע. זמן ארוך יותר נמדד בחדשים, וזמן ארוך עוד יותר - בשנים. כשנרצה לדייק בזמן מאורע מסויים לא נאמר דמאורע זה היה מלפני ה' שנים ועוד ה' חלקים מי"ב בשנה ועוד חלק אחד משלשים בשנה, אלא נאמר דמאורע זה היה מלפני ה' שנים ה' חדשים וי"ב ימים, וזה תפקידו של הלוח להסדיר אלו הג' מניינים, דהיינו: כמה ימים יש בחדש, וכמה חדשים יש בשנה. אופן חלוקת השנה לימים וחדשים מסובך ביותר, משום דהחדש אינו סכום של ימים שלמים שהחדש ארכו כ"ט יום וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים, ולתמהון יחשב מי שבא להחליף חדש באמצע היום ובעל כרחינו נצטרך לעשות אורך החדשים בלתי שוים פעמים של כ"ט יום והוא הנקרא חדש חסר ופעמים של ל' יום והוא הנקרא חדש מלא, וכן לענין השנה שאורכה כשס"ה יום ועוד רביע יום, שהם י"ב חדשי לבנה ועוד, דיי"ב חדשי לבנה עולים שני"ד יום ח' שעות ותתע"ו חלקים, והרי השנה אינו סכום כולל לא של ימים שלמים וגם לא סכום כולל של חדשים שלמים וע"כ גם כאן א"א למנות השנה למספר ימים או חדשים קבועים.

באופן קביעות השנה לימים וחדשים, מצאנו שכל אומה ואומה בחרה לעצמה דרך משלה. במצרים העתיקה למשל, היו סופרים לשנה י"ב חדשים של ל' יום ולפי מניין זה החדש אינה תלויה בחידוש הלבנה, ובסוף השנה דהיינו אחרי ש"ס יום היו מונים עוד ה' ימים - נקראו ימים רקים לפי שאינם נמנים לחדש כלל - ואז מנו שנה שנייה, והשנה נקבעה לעולם על פי מקום השמש במזלות, ולפעמים היו מונים ו' ימים ריקים שהרי אורך שנת החמה הוא כשס"ה יום ועוד רביע יום, ולד' שנים יעלה ליום שלם. הנוצרים שְׁכָלְלו לוח זה שהוסיפו הימים הרקים בסוף חדשים של ל' יום ועשאו חדשים של ל"א יום כך שהימים לעולם חלק מן החדש, מיהו גם אצל הנוצרים אין החדש נקבע ע"י חידוש הירח, אך השנה נקבעת ע"פ מקום השמש במזלות כמו שהוא אצל המצרים. הישמעאלים לעומתם סופרים לכל שנה י"ב חדשים כשהחדש נקבע בראיית הירח החדש, וכל חדש הוא של כ"ט או ל' יום, ולסוף י"ב חדש מונים שנה שנייה; ולפי מנין זה אין מקום השמש קובעת כלל אורך השנה, ואורך השנה הוא רק כשני"ד יום שהוא כ"א יום פחות משנת החמה. מיהו התורה לא רצתה לא בזה ולא בזה ובחרה מניין

אחר לגמרי, השנה נמנה לפי מקום השמש וכדאמרינן שמור את חדש האביב [דברים ט"ז א'] דילפינן מינה דהשנה נמנה למהלך השמש, והחדש נמנה לראיית הירח כדכתיב החדש הזה לכם ראש חדשים [שמות י"ב ב'] ואמרינן עלה [ר"ה כ.]. כזה ראה וקדש, וחלוקת השנה לחדשים הוא באופן שפעמים השנה הוא של י"ב חדש והוא הנקרא שנה פשוטה ופעמים של י"ג חדש והיא השנה המעוברת, דהיינו לאחרי כל ג' שנים פשוטים שאז שנת החמה הוסיפה על שנת הלבנה כלי יום נוסף חדש הוא אדר ב' - חדש העבור. לפני שנמשיך, עלינו להצביע על מחזור נוסף גם הוא משמש למדידת הזמן והוא מניין השעות. ובהקדם, כבר ביארנו שהשנה הוא משך הזמן שבו החמה סובבת כל גלגל השמים ואורך השנה הוא לערך י"ב חדשי לבנה; ויוצא א"כ שבמשך כל חדש מקיפה השמש חלק מסוים מגלגל השמים והחלק ההוא מהגלגל הוא הנקרא מזל אותו החדש, פירוש דבחדש תשרי השמש נמצא בשטח גלגל השמים שהכוכבים שבשטח זה נראים כמאזנים וכן במרחשון שהוא מזל עקרב הכוונה שהשמש נמצא בשטח השמים שהכוכבים שבשטח ההוא נראים כעקרב ולכל חדש נייחס לו מזל אחר משלו וזהו כוונת המדרש מובא בחולין מ. תוד"ה הא דאסר כו' די"ב מלאכים מנהיגים את החמה. עוד ידוע שכל יום סובב גלגל היומי מסביב לארץ סיבוב שלם וגלגל היומי מושך אתו כל שאר הגלגלים וסיבוב זה הוא סיבת זריחת החמה ושקיעתה. עוד מפעולות גלגל היומי שכל יום סובבים הי"ב מזלות את הארץ וכל מזל ומזל זורח ושוקע במשך היום כזריחת חמה ולבנה, ומשך זמן זריחת כל מזל ומזל נקרא שעה והוא מלה ארמית וכדאמרינן בדניאל ט' ז' אשתומם כשעה חדש ופירושו רגע, רגע אחד [שמות ל"ג ה'] תרגם אונקלוס שעה חדא, ויוצא א"כ שמשך היום והלילה ניתן לחלקו לי"ב שעות ודוק היטב; וכן כתב הפני יהושע בחידושו במהדורא בתרא למסכת ברכות ג. וז"ל נראה מפשטי מקראות דיום ולילה אינן מתחלקות אלא לי"ב שעות כיון שהדבר תלוי בחשבון י"ב מזלות ועיי"ש. מיהו, בדורות האחרונים התחילו למנות ליום כ"ד שעות, אפשר מטעם שראו צורך לחלק היום לחלקים קצרים יותר, וכיון שמונין ליום הסוגי י"ב שעות על כן חלקו כל שעה לשתיים ומנו ליום המיני י"ב שעות, וללילה י"ב שעות. ויהיה איך שיהיה, בכמה מדרשי חז"ל מצאנו שמונים ליום שלם י"ב שעות ולא כ"ד שעות וכהך דאמרינן בברייתא דמזלות [סימן ח' בהוצאת רש"א ורטהימר]: "חמה מהלך את המזל לשלשים יום וחמש שעות ורביע נמצא גומר לשנים עשר מזלות לשלש מאות ששים וחמשה ורביע יום שהם שנים עשר חדשי חמה" ע"כ, והשתא לכשנחלק שס"ה יום ורביע בי"ב חדשים יצא לנו ל' יום וי' שעות ועוד חצי שעה אם נמנה כ"ד שעות ליום, וע"כ דברייתא דמזלות מונה י"ב שעות ליום ואתי שפיר. וכן הוא במדרש תהלים מזמור י"ז אות ד' וז"ל: "בוא וראה רחמיו של הקב"ה: שאף על פי שבחר לו דוד דבר שלשה ימים שהן עושין שלשים ושש שעות - מה כתיב ויתן ה' דבר בישראל מהבקר

ועד עת מועד' [שמואל ב' כ"ד ט"ו] כו' אמר ר' תנחומא נכנסו עשרת הדברות ושני הלוחות וחמשה ספרי תורה ושלושה אבות ושבעת ימי השבת ושמונת ימי מילה הרי שלשים וחמשה כנגד שלשים וחמש שעות, ובקשו רחמים לפני הקב"ה לוותר להם שעה אחת לכל אחד ואחד בזכותו שאם יכלו ישראל מן העולם אין מי שישמור אותם ויבטלו מאליהן. וביטל הקב"ה מהם שלשים וחמש שעות, ואותה שעה שנשתיירה מתו בה מהם שבעים אלף" ע"כ. חזינן דהמדרש מונה לגי ימים רק ל"ו שעות שהם י"ב שעות ליום. וכן בפסיקתא רבתי [פרשה מ"ז פיסקא מנה אחת אפים] אמרינן: "ויום ראשון של עולם נבראו המאורות ולא נתלו עד יום ד' ועכשיו האריכה אותה אורה שלשה ימים שהן ל"ו שעות" מיהו המשך הדברים שם הם קשי ההבנה וצ"ע. וכן הא דאמרינן בדברים רבה פרשה ב' סימן י"א: "דוד אמר: יעשה לו כבלים של י"ב ליטרין שנאמר יענך ה' ביום צרה' [תהלים כ' ב'] כשם שהיום י"ב שעות" ע"כ. דהתם ודאי יום שלם קאמר, דאטו יענך ה' ביום צרה' הויא דוקא ביום ולא בלילה !! ועוד הרבה מדרשים אפשר להביא מענין זה ונלאיתי לכותבם. מיהו לאחר שמנו כ"ד שעות ליום חזרו וקראו לשעות הראשונות שעות גדולים וכדמפורש בברייתא דשמואל פ"ה וז"ל: "חמה מהלך את המזל לשלשים יום וה' שעות גדולות ורביע", וזה הוא כוונת הפרקי דרבי אליעזר בהא דאמרינן בפ"ז: "ואין כח בעין לראות הלבנה עד שמונה שעות גדולים בין בראש מולד לבנה בין בסוף מולד לבנה" שפירושו שא"א לראות הלבנה החדשה עד שעברו מן המולד ח' שעות גדולים שהם כט"ז שעות שלנו, וכן הוא ע"פ המציאות. ועפ"י הני"ל יש להבין מה דמצינו ב' נוסחאות במדרש אחד דה"ג בבראשית רבה פרשה ק' סימן ט': 'ויאמר אליהם יוסף כו' וידבר על לבם כו' - דברים שהן מנחמין את הלב אמר להם כו' נמשלתם ככוכבים מי יכול לסייף את הכוכבים עשרה כוכבים בקשו לאבד כוכב אחד ולא יכלו לו שנים עשר שבטים מה אני יכול לשנות סדרו של עולם מפני שהם כנגד י"ב שעות ביום וכנגד י"ב מזלות ברקיע כו' " ומדרש זה הוא כפי המנהג הקדום שמנו י"ב שעות ליום; וכשמנו כ"ד שעות ליום שנו מדרש זה באופן אחר הוא בילקוט שמעוני בראשית רמז קס"ב: "אמר להם אתם מנהג סדרו של עולם י"ב שעות ביום י"ב שעות בלילה י"ב חדשים י"ב מזלות י"ב שבטים יכול אני לבטל מנהג סדרו של עולם כו' " ופשוט. ובשו"ת תשב"ץ ח"א סימן ק"ט לא נחית לכל זה עיי"ש.

והנה בתומים סימן ל' ס"ק י"ג חידש דבר נפלא ואמיתי [לשון האור שמח פ"א מהלכות עדות ה"ד] דמדאורייתא היום מתחלק לשנים: לפני חצות, שאז השמש עולה, ולאחר חצות, הזמן שהשמש מתחלת בשקיעתה [וזה דלא כהפני יהושע שהבאנו למעלה], וכל מה שאנו מחלקים היום לכך וכך שעות ביום ולכך וכך שעות בלילה הוא מהסכמת המין האנושי, ובהסכמתם אפשר לחלק היום לל' או למאה חלקים נמי, אבל היום הטבעי מתחלק רק לשנים, לפני חצות ולאחר חצות. ויש להוסיף שגם הלילה

מתחלק לשנים: החלק שלאחר צאת הכוכבים, והחלק שקודם עלות הכוכבים, וכהא דאמרינן [שמות י"א ד'] כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים ופירש רש"י כחצות הלילה כהחלק הלילה, ויוצא דהיום במהותו אפשר לחלקו רק לארבעה. ונ"ל דזה הוא טעמא דשמואל [עירובין נו.]. שמונה לשנת החמה שס"ה יום ורביע, דאע"ג דמניין זה אינו מדוקדק וכמו שמבואר ברמב"ם הלכות קדה"ח פ"י ה"א שהשנה אורכו כשס"ה יום ה' שעות ונ"ה דקות, אבל כיון שאין מציאות כלל של מנין טבעי מדאורייתא פחות מרביע יום לפיכך מונה שמואל רביע יום נוסף על השס"ה ותפס המניין דאורייתא. ויש להקשות אדברי התומים מהא דאמרינן זבחים כה: דשעות פוסלין בקדשים ופירש רש"י בד"ה שעות, דבהמה שנולדה בשעה תשיעית אסור לזרוק דמה לשנה הבאה בשעה עשירית דהו"ל עברה שנתה. וקשה, שהרי מדאורייתא אין מציאות כלל של שעה תשיעית ושעה עשירית, וא"כ מאיזה טעם נפסול הקרבן! ובשלמא לרש"י הרי הוא לשיטתיה ובדרך זה, דבנדה סג: אמרינן: "תנא: כיצד א"ר יוסי: ימים ושעות וסתות? היתה למודה להיות רואה מיום עשרים ליום עשרים, ומשש שעות לשש שעות - הגיע יום עשרים ולא ראתה - אסורה לשמש כל שש שעות ראשונות דברי רבי יהודה, ורבי יוסי מתיר עד שש שעות וחוששת בשש שעות. עברו שש שעות ולא ראתה - אסורה לשמש כל היום כולו דברי ר' יהודה, ורבי יוסי מתיר מן המנחה ולמעלה." וז"ל רש"י ד"ה מן המנחה: "היינו משש שעות ולמעלה מכי ינטו צללי ערב ובשבע כבר נטו הצללים כו'". ומבואר ברש"י דלר' יוסי דס"ל דמונין לוסת השעות אם היתה למודה לראות בשש מותרת בשבע. ונחזי אן, דבשלמא אי אמרינן דוסתות מדרבנן הרי שפיר מצו רבנן להגביל ההרחקה לשעה וכפי שיקול דעתם; אבל אי אמרינן דוסתות דאורייתא, קשה, מכח מה אנו מגבילים החשש לשעה? הרי מדאורייתא אין מציאות כלל של שעה! ומוכח מזה דוסתות דרבנן וכמסקנת רוב הפוסקים, מיהו שיטת רש"י [הוריות ח: ד"ה פרוש מן הנדה ויש לדחות ראייה זו ע"פ דברי הנוב"י בתשובה מהדו"ק יו"ד סימן נ"ה והדברים עתיקים ועיין פי כהן [ירושלים תשנ"ז] סימן קפ"ד סימן א' אות ג'] דוסתות דאורייתא, וע"כ לשיטת רש"י צ"ל דמדאורייתא כ"ד שעות ליום ומהלכה למשה מסיני, וכמש"כ בחזון איש או"ח סימן י"ג מכתב א', ושפיר כתב רש"י בזבחים דשעות פוסלים בקרבנות, מיהו לשיטת התומים דס"ל דאין מציאות כלל של שעות מדאורייתא, בשלמא סוגיין דנדה לא קשיא ליה דס"ל דוסתות מדרבנן, אבל מסוגיין דזבחים קשה וכמו שכתבנו למעלה! וי"ל דבקרבות אין אנו מונים שעות אלא אנו מונים חלקי היום, דהיינו: בהמה שנולדה בשעה תשע - הכוונה שנולדה לאחר ג' חלקי היום וא"כ כשעברו עליה ג' חלקי היום לשנה הבאה הו"ל עברה שנתה, משא"כ בחקירת עדים, דחקירת עדים הוא באיזה שעה דוקא ולא באיזה חלק מהיום דבעינן חקירה בדבר מסוים עיין בתומים שם, בכה"ג מדאורייתא איכא רק ב' שעות לפני

חצות ולאחר חצות.

ולפי דברינו מצאנו כמה מחזורים ונמנם אחת לאחת,

א. **השעה** שהיא נקבעת לפי מקום השמש בסיבובה היומי, וכלול בזה שני מיני השעות שהזכרנו למעלה, המין הא' מנין היום לשעות שמדאורייתא איכא רק ב' שעות ליום, לפני חצות ולאחר חצות, ומהסכמת המין האנושי י"ב שעות ליום שלם, או כ"ד שעות ליום שלם שהם י"ב שעות ביום וי"ב שעות בלילה. ובאופן חילוק היום לכ"ד שעות, האם השעות הם שעות שוות או שעות זמניות - בזה מחלוקת רחבה עיין בלחם שמים ברכות פרק א' משנה ב' ואכמ"ל, ובמחזור זה נמנה לזמן קריאת שמע וכדומה. והמין הב' הוא השעה הנמדד לפי החלק שעבר מהיום, ובדרך זה אפשר לחלק היום לחלקים הרבה, עד כמה שביכולת האדם להבחין.

ב. **היום והלילה** דהיינו תקופת יום ולאחריו תקופת לילה וחוזר חלילה. במחזור זה מונים ווסת הפלגה לשיטת הגרש"ז עיין בשולחנו יו"ד סימן קפ"ט ס"ק ל"ו ועיין בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת יו"ד סימן פ"ג מה דשקיל וטרי בזה. ועפ"ז יש ליישב דברי המג"א סימן נ"ח ס"ק ז' שהקשה אדברי הכסף משנה [פ"א מהלכות ק"ש הי"ג] דס"ל שק"ש של יום מצוותה כל היום, וכדין ק"ש של לילה שמצוותה כל הלילה. והקשה במג"א דלפ"ד יקשה הא דאמרינן [ברכות כ.]. דנשים פטורות מק"ש דהו"ל מעשהז"ג דהא חיוב ק"ש הוא כל היום וכל הלילה. ובשאג"א סימן י"ב הקשה על המג"א דהרי חיובא דיום וחיובא דלילה ב' חיובים הם וא"א לצאת חיוב ק"ש דיום בלילה וא"כ תו ה"ל מעשהז"ג. ויש ליישב דברי המג"א דאין חיוב ק"ש ליום ולילה כשלעצמו אלא דיסוד חיוב קריאת שמע הוא בכל פעם שמשנתה מיום ללילה ומלילה ליום, ודומה להא דפסק הרמב"ם [פ"א מהלכות תפלה ה"א וה"ב] דחיוב תפלה הוא כל היום, ונשים ועבדים חייבים דלא הויא מעשהז"ג ואע"ג דחיוב של היום א"א לצאת למחר - מ"מ לא הויא מעשהז"ג, וה"ה הכא, אע"ג דא"א לצאת ידי חובת ק"ש של יום בלילה - מ"מ לא הויא מעשהז"ג ודוק היטב.

ג. **היום הכולל זמן כ"ד שעות** ונקבע על פי שקיעת השמש וזריחתה, ולפי מחזור היום סופרים לווסת הפלגה ולספירת העומר ועוד.

ד. **השבוע**, ובמחזור זה אנו סופרים לעומר וכדאמרינן [מנחות סו.]. מצוה לממני יומי ומצוה לממני שבועי.

ה. **החדש**, הנקבע לפי סיבוב הירח ואורכו כ"ט יום י"ב שעות תשצ"ג חלקים. והנה במחזור זה פליגי בו רברבי והאריכו הרבה ואנחנו נציין רק בקיצור. שיטת הב"ח בשו"ת הב"ח הישנות סימן קכ"ה ע"פ דברי היראים סימן ק"מ, וכן הוא בש"ך יו"ד סימן ש"ה ס"ק י"ב, דהחדש נמנה לכ"ט י"ב תשצ"ג וכגון פדיון הבן חיובו מיד לאחר כ"ט י"ב תשצ"ג. ובמג"א סימן של"ט ס"ק ח' וכן בגינת ורדים יו"ד כלל ו' סימן י' ס"ל

חדש הויא ל' יום דוקא. וסברת מחלקותם נראה דהיראים ס"ל דאנו מונים למחזור הלבנה שהוא כ"ט י"ב תשצ"ג, והמג"א ס"ל דאע"ג דמחזור הלבנה אכן כ"ט י"ב תשצ"ג, מ"מ לא מצאנו שנמנה למחזור כזה, וע"כ כשכתוב בתורה חדש אנו מונים ל' יום שהוא מדת הקירוב לאורך חדש הלבנה כשנמנה לימים. ועיין בשו"ת חכם צבי סימן קי"ד. ובתוספות כתובות עא. ד"ה רבי יהודה מחלק בין חדש דאורייתא לחדש דרבנן דמדאורייתא מדת החדש הוא ל' יום ומדרבנן הוא רק כ"ט יום.

ו. **השנה** שהיא נמנית לפי מחזור השמש המדויק ונמנית לשס"ה יום ורביע.

אלו המחזורים שלמעלה קראנו מחזורים פשוטים ומצאנו כמה מחזורים אחרים המורכבים מצירוף כמה מחזורים הפשוטים ולאלה נקראם מחזורים מורכבים. ואלו הן,

ז. **השבוע העברי** שבו אנו שובתים כל יום שביעי ומקריבים קרבנות הראוים ליום זה - נקבע מצירוף מחזור ג' וד'.

ח. **החדש העברי** שלפיו אנו מביאים קרבן ר"ח ומונים ווסת החדש וכיוצא [יו"ד סימן קפ"ט] - הוא נקבע בצירוף מחזור ג' וה' ולכו"ע הכא מונים החדש לימים שלמים.

ט. **השנה העברית** נמנית בצירוף מחזור ג' ה' וו' באופן המסור לנו מסיני, ולפי מנין זה אנו מונים החגים וכיוצא בזה ובמנין זה אין אנו מונים לשנה ע"פ מקום השמש המדויק, כיון שאנו רוצים להשוות בין שנת השמש לשנת הירח, אלא לפי מקומו הממוצע וכמו שביארנו. ויש לציין דלקביעות השנה, אבל לא למניינו, לוקחים בחשבון עוד ב' מחזורים, מחזור א' והוא מנין השעות וכדאמרין [ר"ה כ:]: "נולד לפני חצות נולד לאחר חצות", וגם מחזור ז' שהוא היום בשבוע וכדאמרין לא אד"ו ראש. ולפי שנה זו מונים מחזור השנים לענין שמיטין ויובלות.

י. **השנה העברית היכא דבעינן מעת לעת** וכגון בקרבנות כמו שהזכרנו למעלה, נמנה למחזור א' ג' ה' וו' ועיין תוספות ערכין לא. ד"ה מיום ליום דאיכא מאן דס"ל דמי שנולד בשעה עשירית הו"ל בר עונשין משעה עשירית שביום א' לשנתו הי"ד.

יא. **מניין השנה לאמירת ותן טל ומטר בברך עלינו** והוא הנמנה לפי מחזור ג' וו' דהוא ס' יום לאחר התקופה עיין שו"ע או"ח סימן קי"ז סעיף א'.

יב. **מחזור שנת החמה שהוא אחת לכ"ח שנה** ונמנה ע"פ מחזור א' ו' וז' דהיינו כשהשמש חוזרת למקומה הראשון במזלות במקום שבו היתה בשעת בריאת העולם באותו יום בשבוע ובאותו שעה, והוא הנקרא המחזור הגדול עיין שלחן ערוך אורח חיים סימן רכ"ט סעיף ב'.

יג. **בר"ן נדרים יב.** ד"ה דקאי בחד בשבת מצאנו מניין מחודש ביותר והוא **המניין לשנה ולחדש וליום בחדש וליום בשבוע** דהיינו בצירוף מחזורים ג' ה' ו' וז' וז'

ואיירי במי שנשבע שלא יאכל בשר כיום שמת בו אביו דאם אביו מת ביום א' א' ניסן אינו אסור בבשר רק ביום א' א' ניסן הבא וקביעות זה אינה שכיחה כלל שברוב השנים א' ניסן אינה חלה ביום א'. ועיין בתוספות שם ד"ה לאו כגון דקאי דפליג עליה.

פרק ב': הערה כללית במניין השנים שבתורה

כדי שנגביל מאורע לזמן מסויים, צריך זמן קבוע שממנו התחלת המניין. לדוגמא: אם נאמר שראובן נשא אשה כשהיה בן כ' שנה, הכוונה שמיום לידתו עד יום חתונתו עברו כ' שנה והכ' שנים מתייחסים ליום לידתו. וכן אם נאמר שבשנת שלש למלכות אחשורוש עשה משתה, הכוונה שמיום שישב על כסא מלכותו, ועד למשתה עברו ג' שנים ואנו מציינים זמן המשתה לפי היום שעלה למלוכה וכן כל מאורע א"א להגבילו בזמן אם לא נקבע מקודם נקודת התחלה, ונקודת התחלה זה הוא הנקרא בלשון חכמינו עיקר ובלע"ז Epoch. ובירושלמי ר"ה פ"א ה"א מבואר דישראל מנו במשך הדורות לכמה עיקרים וז"ל הירושלמי שם:

" 'בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים' [שמות י"ט א'] - מיכן שמונין חדשים ליציאת מצרים. אין לי אלא חדשים, שנים מנין? 'וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית' [במדבר ט' א']. אין לי אלא לאותו הזמן, לאחר הזמן הזה מנין? 'בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים' [שם ל"ג ל"ח]. אין לי אלא לשעה, לדורות מנין? 'ויהי בשמנים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים וגו' ' [מלכים א' ו' א']. משנבנה הבית התחילו מונין לבנינו: 'ויהי מקץ עשרים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים וגו' ' [מלכים א' ט' י']. לא זכו למנות לבנינו התחילו מונין לחרבנו: 'בעשרים וחמש שנה לגלותינו בראש השנה בעשור לחדש וגו' ' [יחזקאל מ' א']. לא זכו למנות לעצמן התחילו מונין למלכות, שנאמר 'בשנת שתים לדריוש [חגי א' א'] בשנת שלש לכורש מלך פרס [דניאל י' א']".

ומבואר דישראל מנו לעיקרים משתנים, בתחילה הניחו לעיקר שנת יציאת מצרים, ואח"כ מנו לבנין הבית ואח"כ מנו לחרבנו ולבסוף מנו למלכות כורש. עוד עיקר אחד מצאנו והוא הנמצא בסדר עולם, ששם מסדר קורות העולם כפי שנת לידת אדם הראשון.

ובקביעות השנים כגון באיזה שנה ללידת אדה"ר יצאו ישראל ממצרים כתב הרלב"ח דברים ברורים בתשובותיו סימן קמ"ג ז"ל:

"הקדמה ה' מבוארת מהשכל והיא שכל אותם החשבונות שנזכרו שם [בעו"ז ט]. כגון שהיה יציאת מצרים בשנת ב' אלפים תמ"ח וכן כל אותם החשבונות האחרים

אינם קבלה, אבל ראוי לנו לבאר כולם או רובם מהכרח הכתובים במשל; כגון שנחשוב שנות אדם הראשון עד שנולד בנו ושנות בנו עד שנולד בן בנו וכו' ונחבר הכל עד שתצא לנו השנה שנרצה וע"ז הדרך פירש רש"י באותה הסוגיא כל אותם החשבונות עכ"ל.

ויש להוסיף על דבריו שכל מה שאנו טורחים בבירור סדר השנים אין אנו חותרים אלא לרדת לסוף דעת בעל סדר עולם ואין החקירה ההיסטורית כשלעצמה מנת חלקנו כלל, דהנה בעל סדר עולם הרי דרש הפסוקים מכח ל"ב מדות שהתורה נדרשת בהם ובכמה מקומות מצאנו שחלקו התנאים בזמן מאורע מסויים, וכהא דאמרינן בבראשית רבה פרשה נ"ו סימן ח': " ויעקד את יצחק בנו [בראשית כ"ב ט'] כלום יכול אדם לכפות בן שלשים ושבע שנה אלא לדעתו" ובני"א גרסינן בן כ"ו שנה, והיינו דפליגי לכמה שנים נעקד יצחק. וסברת מחלקותם ע"פ דברי הרלב"ח הנ"ל הוא באופן דרשת הפסוקים, וכמו שמצינו בש"ס פעמים אין מספר מחלוקות באופן דרשת הפסוקים. ויסוד מחלקותם נעוץ בפירוש מקרא זה: 'ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם' [בראשית כ"ב א'] שהוא מוסב על קרא שלמעלה 'ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים' [שם כ"א ל"ד] וברש"י שם כתב: "מרובים על של חברון דבחרון עשה כ"ה שנה וכאן כ"ו כו", ואמרינן בבראשית רבה פרשה מ"ד סימן ה':

"רבי יודן ורבי הונא תרויהון בשם רבי יוסי בן זימרא, רבי יודן אמר בכל מקום שנאמר אחרי סמוך אחר מופלג ור' הונא אמר בכל מקום שנאמר אחר סמוך אחרי מופלג" [ועיין לב אהרן לבעל הקרבן אהרן יהושע א' א' במדרש] דר' הונא יסבור אחר הדברים האלה מיד כשעזב אברהם ארץ פלשתים כשהיה בן קכ"ו שנה נעקד יצחק, וכיון שיצחק נולד כשהיה אברהם בן ק' שנה הרי שבשעת העקדה היה בן כ"ו. ור' יודן פליג עליה וס"ל דאחר מופלג וע"כ דרש "ויבא אברהם לספוד לשרה וגו' [שם כ"ג ב'] מהיכן בא? מהר המוריה" כמש"כ בפרקי דרבי אליעזר פל"ב; וכיון ששרה מתה בת קכ"ז מיד לאחר עקדת יצחק, ויצחק נולד כשרה היתה בת צ' - הרי שיצחק היה בן ל"ז שנה בשעת העקדה.

ומצאנו שגם ר' יוחנן סובר בשיטת ר' יוסי בן זמרא דאחר סמוך, דאמרינן בסנהדרין פט: " ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא: אחר דבריו של שטן, דכתיב [בראשית כ"א ח'] 'ויגדל הילד ויגמל וגו' ' אמר שטן לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, זקן זה חננתו למאה שנה פרי בטן. מכל סעודה שעשה לא היה לו תור אחד או גוזל אחד להקריב לפניך?! אמר לו: כלום עשה אלא בשביל בנו?! אם אני אומר לו: "זבח את בנך לפני" מיד זובחו. מיד - ויהאלקים נסה את אברהם כו'; רבי לוי אמר: אחר דבריו של ישמעאל ליצחק. אמר לו ישמעאל ליצחק: אני גדול ממך במצוות, שאתה מלת בן שמנת ימים, ואני בן שלש עשרה שנה! אמר לו: ובאבר אחד אתה מגרה בי?! אם אומר לי הקדוש ברוך הוא:

'זבח עצמך לפני' - אני זובח. מיד - 'והאלקים נסה את אברהם'.

וכתב הר"ן בפירושו לתורה שם וז"ל: "נחלקו בו חז"ל בפרק אלו הן הנחנקים [סנהדרין שם] יש מי שאומר אחר דבריו של שטן ויש מי שאומר אחר דבריו של ישמעאל כמו שכתב רש"י. ונראה, שהאומר אחר דבריו של שטן איננו סובר שהיה יצחק בן ל"ז שנה בזמן העקידה, ואיחר השטן תלונתו על אברהם כל ל"ז שנה ואיננו ארץ אפים לכן נראה שהם דעות חלוקים כו' "עכ"ל. והיינו דר' יוחנן דס"ל אחר דבריו של שטן ס"ל דאחר סמוך הוא, וכדברי ר' הונא [אלא דעדיין קשה למה נטר השטן עד כ"ו שנים ליצחק וקרוב לזה הקשה הר"ף בפירושו לעין יעקב עיי"ש מה שתירץ; ובשנות חיים סוף פרשת וירא כתב דיש דס"ל לר' יוחנן דיצחק היה כבן ב' שנים בשעת העקידה, ואין זה נראה, דלא מצאנו שיטה זו בדברי חז"ל וע"כ צריך לאוקמי מחלקותם בכה"ג, וכל מה שהבאנו מדברי הר"ן הוא דלוי ור' יוחנן פליגי במידת שנות יצחק בשעת העקידה]. וה"נ קיי"ל ר' יהודה ור' הונא הלכה כר' הונא, עיין בסדר הדורות ערך ר' הונא. ולפי דברינו ארווחנא ליישב דברי הראב"ן בסימן קי"ח וז"ל:

"יעוד שאלני באותה הפרשה כו' [ספרי דברים פיסקא שני"ז] שש זוגות ששנותיהן שוות כו' רבקה וקהת כו' בקהת מפרש קל"ג שנה, רבקה מנלן? והשבתי לו: תניא בסדר עולם [פ"א] "בו בפרק של עקידה נולדה ובת ג' שנים ניסת ליצחק ותמת דבורה מינקת רבקה [בראשית ל"ה ח'] היא רבקה [ר"ל דגם רבקה מתה אז עיין בפירוש אבן שלמה שם] וכשתחשוב מן העקידה עד ותמת דבורה לא תמצא אלא קכ"ג, וחסר לה י' שנים משני קהת [פירוש: דרבקה מתה בשנת קנ"ט ליצחק ואם יצחק נעקד בן ל"ז הרי שרבקה היתה בת קכ"ג כשמתה ואע"ג דחסר כאן שנה לא תחוש לו ואכמ"ל] אלא ודאי תנא דספרי פליג אתנא דסדר עולם, ואית ליה דבת י' שנים היתה בשעת עקידה וניסת בת י"ד. אי נמי, סבירא ליה דנולדה בעקידה, ולית ליה ותמת דבורה דהיא רבקה, וחייתה אחרי זאת י' שנים וקבלה היה כן בידו" עכ"ל.

וזה שאמר הראב"ן וקבלה היה כן בידו כוונתו הוא דבשלמא לבעל סדר עולם הרי דבנה הכרח מכח הפסוקים לדורשם בעניין שרבקה חיתה קכ"ג שנים. אבל לדברי הספרי מנין לו שרבקה חיתה קל"ג שנה? שהרי הפסוקים עצמם אינם מורים על מנין זה בשום אופן שהוא, ועל כן כתב וקבלה היתה כן בידו. מיהו, לפי דברינו אתי שפיר ובהקדס, דבין ר' יודן ובין ר' הונא תרווייהו ס"ל דרבקה נולדה מיד אחרי העקידה וכדכתיב: "ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר כו' " [שם כ"ב כ'] "ובתואל ילד את רבקה וגו' " [שם כ"ג] ופרש"י: "בשובו מהר המוריה"; והקשה בחזקוני שם דהא רש"י ס"ל דכל מקום שנאמר אחרי מופלג [בראשית ט"ו א'] ובעוד הרבה מקומות [ע"ש, ובשלמא לר' יודן דס"ל שאחרי סמוך - אתי שפיר, ואפילו לר' הונא נמי יש ליישב דאחרי דהכא סמוך הוא, וכמשי"כ היפה תאר פרשה מ"ד סימן ו'] [בכל מקום שהבאתי

פירוש היפה תאר ציינתי סימני המדרש כפי שהם נמצאים במדרש הנדפס עם יפה תאר ובשאר מקומות השתמשתי במדרש רבה דפוס וילנא] דע"כ אשכחן פעמים דאחרי לכו"ע סמוך, וכדאמרינן: "ואחרי כן יצא אחיו" [שם כ"ה כ"ו] וכן אשכחן במחר שפעמים הוא סמוך ופעמים מופלג עיין רש"י שמות י"ג י"ד, והכא נמי ע"כ סמוך הוא, וכמש"כ רש"י שם דבשובו מהר המוריה היה אברהם מהרהר ואומר: אלו היה בני שחוט כבר היה הולך בלא בנים היה לי להשיאו אישה כו'. והשתא דאמרינן דלכו"ע רבקה נולדה בשעת העקידה - א"כ אם יצחק נעקד כשהיה בן כ"ו רבקה היתה בת קל"ג כשמתה, ואם יצחק נעקד כשהיה בן ל"ז שנה רבקה היתה בת קכ"ג כשמתה [ועל הפרש שנה אחת לא תחוש וכמש"כ למעלה ואכמ"ל]. ודבר זה מחלוקת רחבה היא, דבפדר"א שם ובמסכת סופרים פרק כ"א הלכה ט' וכן בתנא דבי אליהו רבה פרק ל"ז כולו ס"ל דיצחק היה בן ל"ז בשעת העקידה ורבקה היתה בת ג' כשנשאה. מיהו בש"ס שלנו יבמות סא: ס"ל דרבקה היתה בוגרת בשעת נישואיה, ועיין שם תוד"ה "וכן הוא אומר" ובתוספות ישנים של מכון אופק ד"ה "וכן הוא אומר", וכן בספרי שהבאנו למעלה ובנ"א שבבראשית רבה הנ"ל כולו ס"ל דיצחק היה בן כ"ו בשעת העקידה, ורבקה היתה בת י"ד כשנשאה. ובסדר עולם מצאנו שיבוש דה"ג התם: "אבינו יצחק היה כשנעקד על המזבח בן ל"ז שנה ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים" [שם כ"א ל"ד] - הימים הללו מרובים על חברון שהיו עשרים וחמש שנה והללו עשרים ושש שנה, בו בפרק נולדה רבקה; נמצא, אבינו יצחק נשא את רבקה בת י"ד שנה" דסותר משנתו מרישא לסיפא, ורובם ככולם של הראשונים דהיינו רש"י בראשית כ"א ל"ד ותוספות יבמות שם ובהראב"ן שהבאנו למעלה כולו ס"ל דצריך להגיה יצחק נשא את רבקה בת ג' שנה, ורש"י הכריע פה כנגד שיטתו דאחר סמוך, ולפי דברינו ברור בלי שום צד ספק כלל דיש להגיה: "אבינו יצחק היה כשנעקד על המזבח בן כ"ו שנה" וכן הגיה הגר"א וכן הוא נוסח ס"ע כת"י. ומכאן דבעל סדר עולם ס"ל דאחר סמוך ואחרי מופלג ואכמ"ל.

ודברי הרלב"ח שהבאנו למעלה - הם הם דברי ר"א בן הרמב"ם במאמר על אודות דרשות חז"ל בד"ה החלק הרביעי וז"ל: "כי אני לא מסתפק במאמר דברי ר' יהושע [במכילתא] בפרשת וישמע יתרו "מה שמועה שמע ובא? מלחמת עמלק שמע ובא" כי זה משקול הדעת, אמרו ולא מקבלה, וראיה לזה ממה שאמרו שכן היא כתובה בצדה, ואם היתה קבלה בידו - לא היה צריך ראיה לפירושו! ועוד ראיה אחרת, שהרי אנו רואים חכמים אחרים זולת ר' יהושע בפי סוברים דעת אחרת ואם הדבר קבלה לא היו חולקים בו! וכו'". והדברים מאירים. מיהו מצאנו דברים שאכן קבלו רבותינו במסורה שבעל פה וכדאמרינן בב"ב צא. "ואמר רב חנן בר רבא אמר רב אמיה דאברהם אמתלאי בת כרנבו, אמיה דהמן אמתלאי בת עורבתי כו' למאי נפקא מינה לתשובת

המינים" ופירש רבינו גרשם: "שידעו ויכירו שלא נכחד דבר מתלמידי חכמים" ועיין ברשב"ם שם וע"ע יומא עו ע"א.

והנה בעוד שבמחלוקת בעניין הלכה קיימ"ל דאלו ואלו דברי אלקים חיים [עירובין יג:]: דהתורה ניתנה לחכמי הדור לידרש כפי ראות עינם והכרעת שכלם [עיין רמב"ן דברים י"ז י"א] ומאן דעבד כי האי עבד ומאן דעבד כי האי עבד, אבל בסדר עולם ודאי דא"א לומר כה"ג, דרבקה אמנו או שהיתה בת קכ"ג כשנסתלקה או שהיתה בת קל"ג וא"א לשניהם להיות אמת, והוא הדבר שאמרנו למעלה דאין כוונתנו כשנציע סדר מניין השנים דכך היה המציאות, אלא שהכוונה דלפי שיטת בעל הסדר עולם בדרשת הפסוקים יוצא בחשבון זה, ואם נמצא מי שיחלוק עליו הכוונה דמ"ד ההוא ס"ל דהכרעת הפסוקים הוא באופן אחר. ונראה שאף בעל סדר עולם עצמו על אף דס"ל דדרשות הפסוקים יורו על המציאות ההיסטורית כמות שהייתה, דאלי"כ הרי אין טעם לדרוש הפסוקים כלל כדי לברר זמן כל מאורע ומאורע, מ"מ אף הוא יסכים דפעמים אפשר להכריע כוונת הפסוקים בכמה אופנים, ובכה"ג אין הוא אומר קבלו דעתי והכי הוא המציאות כמו שדרש הוא, אלא ס"ל דהכרעת הפסוקים לפי סברתו יורו על המציאות שקרה באופן זה אע"ג דלמעשה אפשר באופן אחר. ונאמר את זה שוב ובאופן אחר קצת, דאע"ג דהרשות נתונה לדרוש הפסוקים בדרך אחר ממה שדרשו חז"ל כל זמן שאינו סותר ההלכה המסורה בידינו [עיין רשב"ם בראשית ל"ז ב' מש"כ בשם רש"י ועוד יותר מזה בתוסיו"ט נזיר פ"ה מ"ה ד"ה ובי"ה] וכמו שמצאנו מפרשי התורה לרוב שמפרשים את הפסוק באופן אחר מדרשת חז"ל [ועיין לקמן פ"ו סימן ג'], וכגון הא שכתבו התוספות בר"ה י: ד"ה "מכלל" דאפשר דהמבול עמד שנה וחצי, ועיין בפנ"י שם שיישב חשבון הפסוקים באופן שיעלה ליי"ח חדשים, מ"מ לא לזה באנו לברר מחדש המציאות ההיסטורית ע"פ דרשת הפסוקים, אלא רצוננו בזה להבין דברי חז"ל על בוריים. ובכל דברינו במניין שנות העולם תמיד כוונתנו נתונה להבין דרשת חז"ל בפסוקים באופן המתקבל על הלב, וגם אנו בודקים אם זה כדברי הכל או דהוא דעת יחיד, ואם איכא מחלוקת מה היא יסוד מחלוקתם.

פרק ג': מניין השנים לשיטת בעל סדר עולם

ז"ל הסדר עולם פ"א: "מאדם עד המבול אלף ותרנ"ו שנים". מניין זה הוא צירוף כולל של שנות העשרה דורות מאדם עד נח, ועוד נוסף השש מאות שנה לחיי נח שאז היה המבול. והא לך דברי הסי"ע:
אדם קי"ל, פירוש: אדם היה בן קי"ל כשהוליד שת, שת קי"ה, פירוש: שת היה בן

ק"ה כשהוליד אנוש, אנוש צי כו' וכן כולם.

והנה אם נחשב כפי חשבון זה תתעורר אצלנו מבוכה גדולה, והיא, דאדה"ר נברא בא' תשרי והמבול היה ב"ז מרחשון [מה שיש לדון על תאריכים אלו עיין בפ"ד], ונחזי אנו, נניח אדם הוליד שת בא' כסליו, א"כ שת כשהוליד בשנת ק"ה ע"כ הוליד לאחר א' כסליו, ונניח שהוליד אנוש בא' אלול, ואנוש כשהוליד כשהיה בן צ' ע"כ איירי לאחר א' אלול, ונניח שאנוש הוליד בא' שבט ונמצא שאדם הוליד לק"ל שנה וב' חדשים ושת הוליד לק"ה שנה וט' חדשים ואנוש הוליד לצ' שנה וה' חדשים ומניין החדשים מצטרף לט"ז חדשים, וא"כ מאי קאמרינן דהמבול היה בשנת אלף תרנ"ו ע"פ חשבון צירוף שנת הולדת בן כאו"א ? הרי אם לא נמנה החדשים לא יעלה החשבון אל נכון ומנין החדשים של אלו העשרה דורות לא כתוב בתורה ! ונאמר את זה באופן אחר, דאם אדה"ר הוליד שת בא' כסליו וכמו שהנחנו - הרי שיש לנו להוסיף כמעט שנה שלימה עד למבול שהיה ב"ז מרחשון ועל כרחך צריך להוסיף עוד שנה על שנות לידת הדורות ודו"ק, ולפ"ז מנין לו לבעל ס"ע ששנת המבול היתה בשנת אלף תרנ"ו ? ודוחק לומר שכל העשרה דורות מאדם עד נח נולדו בין א' תשרי ל"ז מרחשון וכל אחד מהם נולד או באותו היום או ביום שלאחר לידת אביו, דלולי כן עלינו להוסיף לכה"פ שנה אחת וכמו שביארנו, דבר זה רחוק מאוד לאומרו. ואשר על כן נראה, דס"ל לבעל סדר עולם דמניין השנים שבתורה הוא מא' תשרי עד א' תשרי [א' תשרי נקטנו רק לדוגמא ועיין פ"ד] ולמשל: אם נניח ששת נולד בא' כסליו, הרי שכבר בא' תשרי הבא נהיה בן ב' שנים; ואפילו נולד בכ"ט אלול הגיע לשנתו הב' בא' תשרי; וכן כששת הוליד בן ק"ה אין הכוונה אלא דשת הוליד אנוש ק"ה שנים לאחר לידתו למנין שנות העולם, דאין אנו מונים שנות שת ליום שנולד אלא למנין שנות העולם. ולפ"ז שפיר קאמרינן דהמבול היה בשנת אלף ותרנ"ו, דאין אנו צריכים לחשב מנין החדשים כלל דכל השנים שבתורה נמנים לשנות העולם דוקא מבלי פנות אל החשבון הפרטי של כאו"א. ויש להקשות: מנין לו לבעל ס"ע דמניין השנים שבתורה הן לפי מניין שנות העולם ולא לפי השנה הפרטית של כל אחד ? וצריך לומר, דאם נניח ששנות התורה הם שנים פרטיות - הרי שא"א לחשב מניין ס"ע כלל וכמו שביארנו, וס"ל לבעל ס"ע דכיון שיש לנו שני מנינים האחד - שבו אפשר לחשב שנות העולם, ומנין אחר - שעל פיו א"א לחשב שנות העולם - הרי כלל מסור בידינו דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש, וממילא נאמר ששני הדורות הם לפי שנות העולם ולא לפי שנים פרטיות. וכדברים אלו ממש כתב בעל ס"ע לקמן פרק זה בענין שנת ההפלגה וז"ל:

"אברהם היה בהפלגה בן מ"ח שנה. אמר רבי יוסי: נביא גדול היה עבר שקרא שם בנו פלג ברוח הקודש, שנאמר: 'כי בימיו נפלגה הארץ וגו' [בראשית י' כ"ה] אם בתחלת ימיו - והלא יקטן אחיו היה קטן ממנו, והוליד י"ג משפחות ונתפלגו ! ואם

מצע ימיו - והלא לא בא לסתום אלא לפרש ! הא אינו אומר : כי בימיו נפלגה הארץ
ג בסוף ימיו".

והלא זה הדבר אשר אמרנו, דכיון דאין הכרעה בפסוקים עצמם אם באמצע ימי פלג
או בסוף ימיו נפלגה הארץ על כן בחר בעל ס"ע המפורש והניח הסתום, וה"ה לעניין שני
הדורות.

ומכאן סייעתא גדולה לשיטת רש"י ונגד דעת הרמב"ן בהא דאיפלגו בחיוב מחצית
השקל, דרש"י ס"ל דאזלינן בתר שנות העולם והרמב"ן ס"ל דהחיוב הוא לפי השנה
הפרטית של כאו"א עיין רש"י שמות ל' ט"ז וברמב"ן שם פסוק י"ב. ולדברי הרמב"ן
צ"ל דעד כאן לא קאמר אלא בחיוב מחצית השקל וכיו"ב, דאז ודאי אזלינן בתר שנים
פרטיות, אבל כאשר תספר התורה קורות דורות הראשונים דאין זה מתייחס ליחיד
באשר הוא אלא שהתורה באה ללמדנו קורות העולם, בכה"ג ודאי נספור שנות כל אחד
ואחד לפי שנות העולם ולא לפי שנים פרטיות. וכן מבואר להדיא בר"ה י : דאמרינן :
"יום א' בשנה חשוב שנה" וראייה מהא דכתיב "ויהי באחת ושש שנה מאות שנה
בראשון באחד לחדש כו' " [בראשית ח' י"ג] מדאכתי יום אחד הוא דעייל בשנה וקא
קרי לה שנה - ש"מ יום אחד בשנה חשוב שנה. וכתב בטורי אבן שם וז"ל :

"נ"ל מכאן דשני הדורות אין מונין מיום אל יום ללידתם אלא למנין עולם כו' דאי
שני הדורות לאו למנין עולם מונין אלא ללידתם - איך מוכיח מכאן דיום א' בשנה
חשיב שנה ? דילמא עייל בשנה הרבה ללידת נח" ע"כ [ומה שדחה דבריו בערוך לנר
דוחק הוא]

ועיין בטורי אבן שם בסמוך יא. דמחלק בין שני הדורות לפני מתן תורה ולאחר מתן
תורה, ועיין ברא"ם ובשאר מפרשי רש"י בפרשת כי תשא שם. ונראה עוד דכשנעיין
נמצא כמה וכמה דברים שמונים להם לפי שנות העולם ולא לפי השנה הפרטית עיין
ר"ה ב. דמנינן לכולהו שנים דהתם לפי שנות העולם, ומאיך מצאנו בנדה מז : דדריש
מקראי ה' דברים דמנינן לשנים פרטיות ולא לשנות העולם. הרי חזינן דלולי דרשה
דקרא אמרינן דשנים שנאמרו בתורה סתם מנינן להו לשנות העולם ולא לשנים
פרטיות. ואין להקשות לשיטת רש"י האיך נמנה שנות כל אחד ואחד לשני מניינים !?
דלעונשים אנו מונים מיום ליום, ולשאר דברים אנו מונים לשנות העולם ! - דכה"ג אנו
מוצאים בקדשים דלדין הקרבה אנו מונים מיום ליום וכדמבואר בנידה שם, ולעניין
מעשר אנו מונים לשנות העולם וכדאמרינן בראש השנה ב. ועיין במכילתא פרשת בא
מסכת דפסחא פרשה ד' בתחילתו ובפירושו זה ינחמנו שם.

עד כאן הראנו לדעת שבעל סדר עולם מנה לשנות העולם ולא לשנה הפרטית של
כאו"א והשתא עלינו לבאר האיך אנו מונים שנות העולם, פירוש : כשאדם הוליד שת
כשהיה בן ק"ל האם הכוונה שכבר עברו עליו ק"ל שנים שלמות והוא עכשיו נמצא

בתוך שנת קל"א [והוא כמו שנאמר בימינו שאיש זה בן ק"ל שהכוונה שכבר עברו עליו ק"ל שנה שלמות] או דהכוונה דהוא נמצא עכשיו בתוך שנת ק"ל ולא עברו עליו אלא קכ"ט שנים שלמות; וכן שת שהיה בן ק"ה שנים כשהוליד אנוש, האם הכוונה דכבר עברו עליו ק"ה פעמים א' תשרי או הכוונה דרק עברו עליו ק"ד פעמים א' תשרי והוא נמצא עכשיו בתוך שנת ק"ה. כעין חקירה זו מצאנו בב"ב קנה: דמיבעי לן ביורש קטן, היינו שאין לו ב' שערות, דבעינן שיהא בן כ' למכור בנכסי אביו אי תוך שנת כ' עצמו מצי למכור אם לאו [וע"ע נדה מה:]: ונראה דהכי קא מיבעיא ליה דודאי קטן שמוכר בנכסי אביו בעינן שיהא בן כ' דוקא ומיבעיא לן שנת כ' עצמו אם נקרא בן כ' דאנו מונים השנים לפי השנה שבו הוא נמצא, או דוקא לאחר שעברו עליו כ' שנה שלמות נקרא בן כ' ואסיקנא התם [קנו].] דתוך זמן כלפני זמן ובעינן כ' שנים שלמות. וכן הוא בר"ה י: דפליגי ר' מאיר ור' אלעזר דר' מאיר ס"ל יום אחד בשנה חשוב שנה ור' אלעזר אומר ל' יום בשנה חשוב שנה, ואמרינן התם:

"ושניהן מקרא אחד דרשו 'ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש' רבי מאיר סבר: מדאכתי יום אחד הוא דעייל בשנה וקא קרי לה שנה שמע מינה יום אחד בשנה חשוב שנה, ואידך - אי כתיב בשש מאות ואחת שנה כדקאמרת, השתא דכתיב באחת ושש מאות שנה שנה אשש מאות קאי, ומאי אחת - אתחלתא דאחת קאמר כו'".

וקשה למאן דס"ל יום אחד בשנה לא חשוב שנה - אטו בסוף כל שנה נמנה לעוד חדש משנה שעברה? דבר זה תמוה ביותר, דהא סוף כל סוף נמצאים אנו בשנה הבאה! ונראה דתרווייהו ס"ל דמנין השנים הוא לפי שנים שלמות שכבר עברו, אלא דמר ס"ל דיום אחד בשנה חשוב שנה ולפיכך אע"ג דעברו רק שש מאות שנה שלמות לחיי נח מ"מ כבר ביום הראשון אפשר למנות לשנה שבו אנו נמצאים דהיינו שנת תר"א; ומר ס"ל דיום אחד בשנה לא חשוב שנה ולאחר שש מאות שנים שלמות אם נרצה למנות לשנה שבו אנו נמצאים דהיינו למנות לשנת תר"א צריך להמתין ל' יום. ומכל הנ"ל מבואר דאם נמנה לשנים שכבר עברו לכו"ע מונים שנה הבאה מרגע ראשון, וכל המחלוקת ביום אחד בשנה אי חשוב שנה אי לאו הוא רק אם נמנה לפי השנה שבו אנו נמצאים. ולפי"ז יש לתמוה אדברי התוספות ב"ב קכא. ד"ה "יום שכלו כו' " שכתב וז"ל:

"אי נמי בתחלה נגזר [פירוש על מתי מדבר] אפילו על בני כ' בצמצום ולבסוף ריחם עליהם הקב"ה ולא מתו אלא אותן שהיו בשעת גזרה לכל הפחות בני עשרים וחדש שחדש בשנה אחרת חשוב שנה ולא יום אחד כדאמרינן [פרה פ"א מ"ג] גבי פלגס שכל חדש שלם אינו לא שה ולא איל ונשארו בשנה אחרונה כל אותן שהיו בני כ' בצמצום כו'".

וקשה דהא בני כ' שנגזר עליהן הם דוקא אלו שכבר עברו עליהם כ' שנים שלמות

דרך לאחר כ' שנים שלמות עונשים בב"ד שלמעלה וא"כ הרי לכו"ע ברגע הכנסם לתוך שנת כ"א חשיבי בני כ' ולא בעינן לא יום אחד ולא ל' יום והך דפרה איירי בפלגס בן י"ג חדש דלא הויא - לא כבש, דכבש נחשב לבן שנה על אף שהוא עדיין בתוך שנתו הראשונה, ולא איל, פירוש: דאיל בעינן שיהיה בן ב' שנים, ועל כן צריך להמתין עד י"ג חדש עיי"ש וצ"ע.

והנה בחזו"א סימן ק"מ אות ג' כתב וז"ל:

"ובעיקר חשבון שנות הדורות אין נפקותא אם נחשוב את תחלת השנה לשנה או שנחשוב סוף השנה לשנה. כגון: אדם בן ק"ל שנה ויולד את ש, שת בן ק"ה ויולד את אנוש - בין אם נאמר דשנותיו של אדם הן ק"ל שלמות ועוד חדשים, ובין שהן קכ"ט ועוד החשבון שוה, שאם שנותיו של אדם ק"ל ועוד - שנותיו של ש, שת ק"ד ועוד ונחשבות לק"ה, ושל אדם שהן ק"ל ועוד נחשבות לק"ל; ואם שנותיו של אדם קכ"ט ועוד - של שת ק"ה ועוד ואינן נחשבות רק לק"ה, ושל אדם שהן קכ"ט ועוד נחשבות לק"ל, ובצירוף שנותיהם בכל אופן הן רל"ה וכן לעולם כו' "

כוונתו דנניח דאדם הוליד שת בא' טבת, אם נאמר דאדם היה בן קכ"ט שנה ועוד כשהוליד שת - אז נמנה שנות שת רק מתשרי הבא וכל החדשים מטבת עד תשרי לא נמנה לשת ותחלת מנין שנות שת הוא לכשנשלמו לאדם ק"ל שנים שלמות; וכן אם נאמר דאדם היה בן ק"ל שנה שלמות ועוד כשהוליד שת - אז שנה ראשונה של שת מתחיל מיד לכשנולד מא' טבת ונשלם שנתו הראשונה לכשיגיע לתשרי והרי שוב יש לנו ק"ל שנים שלמות מלידת אדה"ר עד תחלת שנות שת. ודברים אלו קשים להולמם ומנין לקח לו ליסוד מוסד דאין נ"מ בין ב' החשבונות !! ואם קבלה נקבל, ואם לדין יש להשיב עליו מכמה צדדים:

א' - לפי דבריו לשיטת המונים לשנים שלמות שכבר עברו נתחיל מנין שנות שת מיד לכשנולד ולשיטת המונים לפי השנה שבו אנו נמצאים תחילת מנין שנות שת הוא לשנה הבא, וצ"ע דמה ענין שיטת מנין השנים לזמן תחילת החשבון.

ב' - אם נאמר בכוונת החזו"א דלבי' החשבונות אנוש נולד לאחר רל"ד שנים שלמות לבריאת העולם יוצא א"כ דלשיטת הסוברים דאנו מונים לשנים שלמות שכבר עברו הרי ששנה ראשונה של אנוש היא לאחר ק"ל שנים שלמות לבריאת העולם כשעוד לא עברו על שת שנה, וזה היפך שיטתם ששנה ראשונה תמיד אינו נמנה כלל ורק אחרי שנה ראשונה אנו מונים לו שנה, ואם נאמר שכוונת החזו"א דלכו"ע אנוש נולד אחרי שעברו רל"ה שנים שלמות לבריאת העולם, יוצא א"כ דלדברי המונים לפי השנה שבה אנו נמצאים יצטרכו למנות השנה שאחרי ק"ל שנים שלמות לבריאת העולם כשנת אפס לשנות שת, וזה היפך שיטתם שהם לעולם ימנו שנה ראשונה שבו הוא נמצא לשנת א'.

ג' - דלפי דברי החזו"א צ"ל דגם שנה ראשונה של אנוש הוא שוה לבי' השיטות

וכמש"כ דאין נפקותא בין ב' החשבונות, והרי גם לפי שיטתו ע"כ דפליגי למתי נמנה שנה ראשונה של אנוש דאליה ליכא שום חילוק בין ב' השיטות וא"כ שוב יצא נפקותא בשנת לידת קינן, היוצא מכל הנ"ל שדברי החזו"א א"א להולמם כמות שהם ואפשר שטעיתי בהבנת דבריו ומי שדעתו רחבה מדעתי יישבם.

ונחזור למנין סדר עולם. אם נאמר שמנין השנים הוא לפי השנה שבה אנו נמצאים - א"כ אדם הוליד תוך שנת ק"ל ושת תוך שנת ק"ה יוצא מלידת אדה"ר עד לידת אנוש רל"ג שנים שלמות ועוד, שהרי אדם הוליד לאחר שעברו עליו קכ"ט שנה שלמות ושת הוליד לאחר שעברו עליו ק"ד שנה שלמות וביחד רל"ג שנה ופשוט. והשתא נחזי אנן: מתושלח הוליד למך כשהיה בן קפ"ז שנה, ולמך הוליד נח כשהיה בן קפ"ב שנה ונח חי שש מאות שנה עד לשנת המבול הכל כמש"כ בתורה ואם נמנה השנים לא לפי שנים שלמות אלא לפי השנה שבה אנו נמצאים הרי שמתושלח חי קפ"ו שנים שלמות כשהוליד למך, ולמך חי קפ"א שנה כשהוליד נח, ונח עברו עליו תקצ"ט שנה עד שירד המבול צרפס יחד יוצא שמלידת מתושלח עד המבול עברו תתקצ"ו שנים שלמות והמבול היה בתוך שנת תתקצ"ז לחיי מתושלח, וזה א"א שהרי מתושלח חי תתקצ"ח שנה ומת בתוך שנתו התתקצ"ט. וע"כ צ"ל דהשנים נמנים לפי שנים שלמות שכבר עברו, וכמסקנת סוגיין דב"ב שהבאנו למעלה, ומתושלח הוליד לקפ"ז ולמך לקפ"ב ונח חי תת"ר שנה שלמות צרפס יחד עולים תתקצ"ט ויוצא שמתושלח מת בשנת המבול קודם המבול קצת וכדאיתא במדרש [בראשית רבה פרשה ל"ב סימן ז']. הרי שאין השנים נמנים לשיטת בעל הס"ע אלא לשנים שלמות שכבר עברו, ושנת א' שבס"ע הכוונה שכבר עבר שנה מלידת אדה"ר ואיירי בתוך שנה ב' [והוא כמו שנאמר שילד זה בן שנה אחת, דהכוונה דכבר עבר עליו שנה א' מיום לידתו והוא נמצא כבר בשנתו (השנייה)] ומה שכתוב בס"ע ששנת המבול היה בשנת אלף תרנ"ו הכוונה דהמבול היה לאחר אלף ותרנ"ו שנים שלמות מלידת אדה"ר בתוך שנת אלף תרנ"ז משנת לידת אדה"ר. ולפום ריהטא נראה דר' מאיר ור' אלעזר פליגי וס"ל דשנת המבול היה בתוך שנת שש מאות לחיי נח וכמו שכתב הריטב"א בר"ה שם וז"ל בד"ה "א"ר יוחנן":

"ואין לך לומר שהמבול התחיל בסוף שנת ת"ר, דא"כ כיון דבחדש השני הוא הול"ל

בשנת ת"ר ואחד כו' "

- פירוש: דבקרא כתיב 'בשנת שש מאות לחיי נח בחדש השני וגו' וכיון דבין לר"מ ובין לר"א ל' יום בשנה חשובים שנה, הרי בע"כ האי 'בשנת שש מאות' איירי בתוך שנת השש מאות, ולא לאחר שש מאות שנים שלמות, דאז היו מונים לשנת שש מאות ואחת, וס"ל להני תנאי דאין השנים נמנים אלא לפי השנה שבה אנו נמצאים ולא לפי מספר השנים שכבר עברו, והא דכתיב בקרא שאדם הוליד בשנת ק"ל הכוונה דעברו רק קכ"ט שנים ואדה"ר הוליד בתוך שנתו הק"ל. ושיטה זו פותחת לני פתח בהבנת דברי בעל

"שלשלת הקבלה", דמתושלח חי לאחר המבול י"ד שנה, שקשה מניין לו דבר זה ובפרט שהוא כנגד המדרש שהזכרנו למעלה ! ועייכ צ"ל דס"ל לבעל שלשלת הקבלה דאין מונים השנים לשנים שלמות שכבר עברו, אלא לפי מספר השנים שבו אנו נמצאים ואתי שפיר וכמו שביארנו למעלה, דלפי מנין זה משותלח חי לאחר המבול. אלא די שם ט"ס ובמקום י"ד צ"ל ב' [פירוש שנה ועוד] וט"ס כזה שכית. אלא שעדיין קשה דלא מצאנו בשום מדרש מרבתינו דמתושלח חי לאחר המבול וכל כה"ג הו"ל לפרושי, ועל כן נראה לפרש דברי ר' מאיר ור' אלעזר באופן אחר עיין לקמן פרק ה'. ועיין בפירוש ר' עובדיה להלכות קדה"ח להר"מ פ"ו ה"ח בתוך דבריו במנין שנות העולם שמביא לבי שיטות אלו במנין השנים.

ולסיכום דברינו בפרק זה, לשיטת הסדר עולם השנים נמנים לפי שנות העולם ולא לפי השנים הפרטיות של כאו"א ומניין השנים שבברייתא דסדר עולם הם לפי שנים שלמות שכבר עברו ולא לפי השנה שבו אנו נמצאים.

פרק ד': מניין החדשים לשיטת בעל סדר עולם

כאשר תספר תורתנו קורות שנת המבול נמצא שהיא תגביל כמה מהם לזמן מדוקדק, לדוגמא: "בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה כו' " [בראשית ז' י"א]. וצ"ע מה כוונת התורה כשהיא תמנה החדשים, דהרי ביארנו למעלה פ"א שהחדש עצמו מתוך שהוא חלק מלוח כולל הרי יש כמה וכמה דרכים למנותו, וכל תרבות בחרה לעצמה דרך משלה וא"כ יש לשאול, אלה החדשים המוזכרים בתורה לפי איזה לוח נמנים, דהרי הלוח העברי נתחדש רק במתן תורה כשאמר השי"ת החדש הזה לכם וכו' [שמות י"ב ב'] ולפי איזה לוח נגדיר החדשים דפה ? ונראה דבעל סדר עולם חשב חדשים אלו לחדשים עבריים, והוא ע"פ דברי הפרקי דרבי אליעזר פ"ח וז"ל:

"בעשרים ושמונה באלול נבראו חמה ולבנה ומניין שהוא שנים וחדשים כו' ותקופות ומחזורות ועיבורין היו לפני הקב"ה והיה מעבר את השנה ואח"כ מסרם לאדם הראשון בגן עדן כו' אדם מסר לחנוך ונכנס בסוד העבור ועיבר את השנה כו' " עיי"ש סדר העיבורים מתנוך עד נח ומנח לשם ומשם לאברהם כו' , ועיין שם בביאור הרד"ל אות ד'.

והנה יש לעיין בדברי הפדר"א דהלא כל יסוד העיבור הוא כדי שיהיה הפסח בזמן האביב ואפילו למאי דאמרינן [יומא כח:] דאבות שמרו כל התורה כולה, אבל זה ודאי דאדם הראשון לא שמר כל התורה כולה דהרי אמרינן בסנהדרין נט: "אדם הראשון לא

הותר לו בשר באכילה" ואיך קיים מצות קרבן פסח עיין חולין יא: וא"כ מאיזה טעם היה לו לעבר את השנה? והרי עדיין לא היה חג פסח בכלל!

ועוד קשה, דהרי לקבוע חדשים בעינן קידוש, וקידוש ודאי שאפשר רק על ידי ישראל וא"כ האיך קידש אדה"ר החדשים וצ"ע.

והנה בלוח שלאחר מתן תורה איפלו בו רברבי דהרי ידוע דהלוח העברי יש לקובעו בבי' אופנים: הפך האחד - הוא הקביעות שעל פי הראייה ובלוח זה אין קביעות השנה ידוע מראש אלא הכל כפי ראות העדים ושיפוט הדיינים, והפך השני - הוא כפי החשבון ובלוח זה כל שנה נדע קביעותה מראש ולפי הכללים המסורים לנו מהלל הזקן. והנה בשלמא לשיטת רבינו חננאל [הובא בפירוש רבינו בחיי פרשת בא שמות י"ב ב'] שהלוח לעולם נקבע על פי החשבון וכל דיני ראיית הירח שבש"ס נאמרו רק כדי לבאר לתלמידים ידיעת חז"ל בראיית הלבנה ותקנת הלל הזקן לא היה אלא לפרסמו ברבים, לפי זה ניתן לקבוע הימים והחדשים הכתובים בתורה כפי הלוח שיש לנו כיום, אבל לפי שיטת שאר הראשונים שלעולם קדשו את הירח על פי הראייה עד לזמן הלל הזקן הרי תקשה לך דכל הזמנים האמורים בתורה א"א בכלל לחשבם בלוח שלנו שהרי לעולם לא נדע מתי הגיעו העדים ומה היה שיקול דעתם של ב"ד, וביותר לפי מש"כ הר"מ בפיה"מ פ"ב דר"ה משנת כיצד היו בודקין את העדים, דגם ר"ח עצמו יודה דהחדש קדשוהו תמיד ע"פ הראייה וכל דבריו לא נאמרו אלא כדי לדחות בהם דברי הקראים שלא יהיה להם פתחון פה לחלוק על בעלי המסורה, א"כ לפי דבריהם הא דאמרו בסדר עולם פ"ד "עד מתי ק"נ יום? עד אחד בסיון" הוא לפי חשבון החדשים אחד מלא ואחד חסר, וכמש"כ רש"י בראשית ח' ג' וקשה, הרי אז בזמן נח ודאי שהיו מקדשים ע"פ הראייה ומנא ליה שק"נ יום יוצא בא' סיון?! וצ"ל שבעל סדר עולם חשב לכל השנים האלו כאילו נקבעו ע"פ החשבון ולפי זה מסדר לנו חשבונם אע"ג שלמעשה היה אפשר שהקביעות האמתית של אותם שנים חלה באופן אחר, וכא דנקטינן דא' תשרי של לידת אדם חל ביום ו' אע"ג דקיי"ל בחשבון לא אד"ו ראש. וראיה לדבר - שהרי לדברי ר' יוחנן [בראשית רבה פרשה ל"ד סימן י"א] לא שימשו המזלות כל י"ב חדש, ולולי שימוש המזלות ודאי דאין חדשים כלל, וע"כ צ"ל שמה שכתוב בתורה מנין חדשים - הכוונה שעבר קצב זמן השווה למניין חדשים אלו, וא"כ ה"ה כשקובע הסדר עולם זמן חדשים אלו בדקדוק, אין כוונתו אלא לומר דלפי הלוח שע"פ החשבון הנהוג כיום יוצא מניין הימים והחדשים של שנת המבול למניין זה. ועיין בתזון איש או"ח סימן קל"ח אות ג'. וכדברים אלו ממש כתב רה"ג בתשובה המובאה בספר העיבור לראב"ח מאמר ג' שער ז' וז"ל: "הוי יודע כי החשבון הזה אשר בידינו לא מן אדם הראשון ירשנו אותו ואין אנו יודעין בימי אדם הראשון איך נעשה וכך אני אומר כי משה רבינו למד את ישראל עקרו של הסוד הזה והגיד להם מה שכבר נעשה בעבורים מימות אדם ועד העת

ההיא אע"פ כי הוקדם ואוחר כשאתה מצרפו כלו יגיע עת המעמד אל החשבון הזה בימי משה כו' " עכ"ל.

ובחזו"א או"ח סימן ק"מ ס"ב כתב וז"ל:

"מעולם לא בחנו בגמרא את השנים של הדורות מנקודת החשבון למצוא את המעוברות והפשוטות ולא למצוא את החדשים אם הן מלאות או חסרות, וכדאמרו ר"ה יא. "תנא: אותה שנה מעוברת היתה" ובשבת פז: "אייר דההיא שתא עבורי עברה כו' ושם ומדריש כו' " ואע"ג דהיתה ידועה השנה במנין שנות הדורות [ובסוטה יב: בשלמא למ"ד בשהה בסיון כו' אותה שנה מעוברת היתה, ומשמע דלראב"ח א"צ לומר דמעוברת היתה, ואם דבר העיבור מורס מכל נידון לא היו בעלי התלמוד מוסרים לנו בסגנון כזה ומדת החכמה מחייבת למסור פלוגתת ראב"ח ורחב"פ שנחלקו אי נולד משה באדר ראשון או באדר שני ולא להאריך במשא ומתן בדבר שאין בו שום משא ומתן] ואילו היה כאן בירור חשבוני - ודאי לא היו מעבירים על הדבר בשתיקה ולהשאיר הדבר בסגנון של קבלה ובסגנון תירוץ אפשרי, והטעם דכשם דבזמן קידוש ע"פ הראיה אין קביעות לשנים מעוברות ולא לקביעות החדשים כמו"כ בזמן שקיימו את התורה קודם שנתנה נהגו ע"פ הלכות ראייה וע"פ הוראת שעה ע"פ הסוד בחכמת האמת ואין שום מבוא לברר את הדבר, והבא לברר את הדבר שלא בררוהו בגמרא מלבד שאינו אמת מטה את הקלים לקלותם כאילו התחכם בעומק החשבון לדעת מה שבגמרא חשבוהו לבלתי מבורר" עכ"ל.

ובדברים אלו נעל החזו"א בפנינו כל מבוא לברר חשבון מניין החדשים. מיהו דברים תקיפים אלו נדחים מפני קושית התוספות עיין לקמן פ"ו סימן א', דמקשים דשנת המבול לפי החשבון היא שנה מעוברת והרי בתורה כתוב שאורכה היה כ"ב חדש, ולפי דברי החזו"א אין מבוא כלל לקושיתם. וכן ראייתו שהביא מר"ה יא. דשנת לידת יצחק מעוברת היתה כבר הקשה בשו"ת אור המאיר להגר"מ שפירא סימן י"ג דלפי החשבון שנה זו פשוטה היתה הרי דס"ל לבעל אור המאיר דיש להתאים דברי חז"ל לחשבון שבידינו, וכן קשה דכל חשבונות הימים המובא בברייתות ובש"ס כגון יום יציאת בניי ממצרים ויום מתן תורה, מניין ידעו לדבר זה אם לא בחשבון דהרי לדברי הרלב"ח שהבאנו למעלה פ"ב לא היה להם דברים אלו בקבלה. וכדי ליישב קושיות החזו"א מסוגיות הגמרא צ"ל דהיכא דמוכרח לדחות הקביעות מחמת הכרח הפסוקים או הקבלה נדחה, אבל כל זמן שאין לנו שום הוכחה לכאן או לכאן ישמש לנו החשבון כמורה סדר הזמנים, ובדרך זה הלכנו במאמרנו זה.

ועדיין פש גבן לברר הא דכתיב בקרא "בחדש השני", איזה חדש הוא חדש ראשון דזה שני לו. ובמושכל ראשון נראה דזה תלוי במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע ר"ה י: דאמרינן התם:

"תניא: רבי אליעזר אומר: בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו אבות, בתשרי מתו אבות, בפסח נולד יצחק, בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין, בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים כו' רבי יהושע אומר: בניסן נברא העולם, בניסן נולדו אבות, בניסן מתו אבות כו' "ע"כ.
 שנראה, דלר"א דס"ל בתשרי נברא העולם - מרחשון הוא החדש השני, ולר' יהושע דס"ל דבניסן נברא העולם - אייר הוא החדש השני. ולפום ריהטא הכי כוונת הגמרא שם יא: דאמרינן התם:

"ואזדו לטעמייהו דתניא: 'בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש' רבי יהושע אומר: אותו היום י"ז באייר היה כו', ר' אליעזר אומר: אותו היום י"ז במרחשון היה כו'."

מיהו ברש"י שם ד"ה "ואזדו לטעמייהו" מבאר דבין לר' יהושע ובין לר' אליעזר מצי למימר שהחדש השני הוא אייר שהוא שני לניסן שנקרא ראשון, וכן הם דברי התוספות לעיל י: ד"ה "מכללי" דאע"ג דבתשרי נברא העולם, מ"מ חדש ראשון הוא ניסן כדאמרינן החדש הזה לכם. ופירוש "ואזדו לטעמייהו" לדעת רש"י הוא דכיון שהעולם נברא בתשרי ה"ה מנין שני הדורות תחילתן מתשרי, והא דכתיב 'בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני וגו' - כיון דאיירי בשני נח ושני נח נמנים מתשרי ה"ה חדש ראשון וחדש שני נמנה מתשרי. אבל אין זה ענין כלל להא דאמר ר' אליעזר בתשרי נברא העולם; ועיין רש"י פרשת כי תשא [שמות ל' ט"ז] שכתב דמונין לשנות הדורות מתשרי משום שבתשרי נברא העולם. והרא"ם [בראשית ז' י"א] הקשה ארש"י מדידיה אדידיה מהא דאמרינן ר"ה יב. "חכמי ישראל מונין למבול כר"א ולתקופה כר"י" ופירש"י ד"ה חכמי ישראל וז"ל: "מונין שנות נח ובריאת עולם ושנות הדורות כרבי אליעזר מונין מתשרי תחלת השנים, ולא משום דסבירא להו בתשרי נברא העולם אלא דתשרי ראש השנה לשנים ובניסן נברא העולם כדקתני" ע"כ, חזינן דחכמי ישראל מונין שני הדורות מתשרי על אף דס"ל דבריאת העולם הויא בניסן, הרי דאין בריאת העולם ומנין שני הדורות תלויים זה בזה ועיין בגור אריה שם מה שיישב דבריו.

מיהו הרמב"ן בדרשתו לר"ה פליג עליה דרש"י וס"ל דלשיטת ר"א דס"ל דבתשרי נברא העולם - הרי שקודם מתן תורה חדש ראשון הוא תשרי דוקא ורק לאחר מתן תורה חידשה התורה דמנין החדשים מניסן, ולפי דבריו הא דאמרינן ואזדו לטעמייהו הוא כפשוטו, דבחדש שנברא העולם מתחילין מנין החדשים כל חד כדאית ליה. ובאמת דברי הרמב"ן נכונים מאד דמהיכא תיתי דלר"א דס"ל שבתשרי נברא העולם מ"מ החדש השני דשנת המבול היינו שני לניסן והרי עדיין לא נקרא ניסן ראשון וע"ע בפירוש הרמב"ן בראשית ח' ה'. ובחידושי הריטב"א ר"ה י: אסברה לה דכיון דכל התורה כולה נכתבה במתן תורה שהוא לאחר יציאת מצרים ובמניין התורה ניסן הוא חדש ראשון,

חזרה התורה וקראה לחדשים שבספר בראשית ע"פ המנין שנתחדש לאחר מתן תורה, וקראו לחדשים שהיו לפני מתן תורה בשמות שלאחר מתן תורה, ואייר נקרא שני במקום שביעי עי"ש. וצ"ל שהרמב"ן ס"ל דלא מסתבר שמנין החדשים של שנת המבול ישתנה בכדי שיתאים למנין החדשים של כל התורה כולה. ועיין ביפה תאר פרשה ל"ג סימן י"א ד"ה זה מרחשון מה שפלפל בכל זה והאיך יישב קושית רש"י על שיטת הרמב"ן.

ולסיכום דברינו בפרק זה, כל החשבונוות הנאמרים בשנת המבול הם ע"פ החשבון הקבוע ולא ע"פ הראייה, ומניין החדשים של שנת המבול, אם הוא מתשרי או מניסן, תלוי במחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע, וסברת מחלוקותם איפלגי בזה רש"י ותוספות עם הרמב"ן.

פרק ה': המבול באיזה שנה היה, ובביאור דברי הירושלמי

כבר הוכחנו לעיל בפ"ג שהמבול היה בשנה שלאחר אלף ותרנ"ו שנים ללידת אדה"ר. ועכשיו נברר המשך חשבון השנים כפי דברי רז"ל. כתיב בקרא [בראשית ה' ל"ב] "ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת" וכתב רש"י סנהדרין סט: בד"ה "ויהי נח כו' " – "לאחר שהיה בן חמש מאות שנה" ע"כ, והוא הדבר אשר דיברנו למעלה דכל השנים הנזכרין בפסוק הוא לסוף שנים שלמות. והא דנח הוליד לבן ת"ק שנה בעוד ששאר הדורות הולידו בפחות מזה פירש ברש"י בראשית שם ע"פ דברי המדרש [ב"ר פרשה כ"ו סימן ב'] כדי שלא יהיו בניו בני ק' בזמן המבול שלא יהיו ראויים לעונש. והקשה בפירוש מהרז"ו [ב"ר שם] דהרי נח היה בן ת"ר שנה בשנת המבול, פירוש: דכבר נשלמו לו ת"ר שנים וא"כ הבכור מבניו כבר היה בן ק' ! וי"ל: דאע"ג דלפי שנות העולם נחשב כבן ק' - מיהו הא חזינן דאין אנו חושבין לבר עונשין בידי אדם אלא כפי שנתו הפרטית של כאו"א, עיין נדה מז: א"כ ה"ה לעניין היותו ראוי להיות בר עונשין בדיני שמים אין אנו מונים אלא לשנותיו הפרטיות ולא לפי שנות העולם, ובשנים פרטיות אלו עדיין לא הגיע יפת לשנת ק' דנולד לאחר י"ז מרחשון.

[ובמאמר המוסגר נביא כאן למדרש שוחר טוב מזמור א' סימן י"ב ז"ל:

"דבר אחר כו' ר' חייא בשם ר' אחא אמר כבש הקב"ה מעיינו שלא יוליד שלא יהיה לו בן של מאה שנה בדור המבול ויאבד עמהם לפי שבית דין של מעלה אין עונשין אלא מן מאה שנה ואילך ואילו היה בן מאה שנה היה נאבד עמהם כו' ואם תאמר - שהיה בדור המבול פחות מן מאה שנה ואבדו - אומר אני - שזהו שהיו בעון אבותיהם ונענשו שנאמר: 'כי השחית כל בשר את דרכו' [בראשית ו' י"ב] ". ועיין בהלכות תשובה

להרמב"ם פ"ו ה"א ז"ל יש חטא שהדין נותן שנפרעים ממנו על חטאו בעולם הזה בגופו או בממונו או בבניו הקטנים שבניו של אדם הקטנים שאין בהם דעת ולא הגיעו לכלל מצות כקניינו הן [ועיין ברד"ק יחזקאל י"ח ו' ובאבן שלמה להגר"א פ"י אות כ"ה] ונראה לי דהא דאמרינן ברוך שפטרני מעונשו של זה הכי כוונתו דאנו מברכים להקב"ה שלא גמלנו כמעשנו במיתת הבן ושפטר אותנו מעונש מיתת בן זה.

עכשיו נבוא לשנת המבול עצמה. ז"ל המדרש [בראשית רבה פרשה ל"ב סימן ו']:
 " יונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים וגו', ר' יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אומר: שנת המבול אינה עולה מן המנין".
 ופירש בפירוש המיוחס לרש"י וז"ל:

"כשהקב"ה מונה שנותיו של נח אינו מונה שנת המבול, שאתה מוצא שנח חי ט' מאות ונ' שנה ואחת עם שנת המבול שכן הוא אומר: [בראשית ז' ו'] 'יונח בן שש מאות שנה והמבול היה משמע שהמבול היה לאחר שש מאות שנה, דכתיב [שם ח' י"ג] 'ויהי באחת ושש מאות שנה חרבו המים' וכתיב: [שם ט' כ"ח] 'ויחי נח אחר המבול שלש מאות וחמשים שנה' וכתיב [שם י'] 'ויהי כל ימי נח אשר חי תשע מאות שנה וחמשים שנה' והיה לו לומר: תשע מאות שנה וחמשים ואחת שנה! - אלמא שאין שנת המבול עולה למנין שנותיו, ולפי שהיתה שנת צרה לא עלתה לו שנת המבול ע"כ.

[ובפירוש מהרז"ו מביא לאיוב ג' ו' 'הלילה ההוא יקחהו אפל אל יחד בימי שנה במספר ירחים אל יבא'. פירוש דאיוב קלל את יומו, ובקש שהימים אשר נתייסר בהם לא יכללו במנין השנים עיין במפרשים שם. ואני זכיתי לראות את הר' אליעזר ננס שנתייסר כ' שנה בעבודת פרך תחת שלטון הרוסים והאדמו"ר מחב"ד הבטיחו שכ' שנים אלו אינם נכללים במנין שנותיו ואכן הגיע לזקנה מופלגת].
 ובמדרש שם ממשיך ז"ל:

"א"ל ר' נחמיה אע"פ שאינה עולה מן המנין עולה היא בתקופות ובחשבונות".
 ופירש בפירוש המיוחס לרש"י וז"ל:

"אף על פי שאינה עולה לשנות נח - עולה היא בתקופות ובחשבונות, שכשנחשוב מבריאת העולם למנין תקופות ועבורים תכלול אותה שנה של מבול עם שאר שנים שאתה מונה מברייתו של עולם עד שנה שאתה עומד בה" ע"כ.

וסברת מחלקותם תלוי במחלוקת ר' יוחנן ור' יונתן [לקמן פל"ד סימן י"א] דר' יוחנן ס"ל: לא שמשו מזלות כל י"ב חדש, ור' יונתן ס"ל: דשמשו אלא שלא היה רישומן ניכר וכמו שפירש ביפה תאר [פרשה ל"ב סימן ט' ד"ה עולה היא] וז"ל:

"ונראה דהני תנאי כי הני תנאי, דלקמן בפל"ד אי שמשו המזלות או לא, דר' יהודה סבר כמ"ד לא שמשו ולכך אינה עולה כלל, ור' נחמיה סבר שמשו אלא שאין רישומן ניכר, ולכך לגבי נח שלא הכיר ברישומן אינה עולה אבל לחשבון התקופות עולה כיון

דשמשו המזלות."

ומחלוקת ר' יוחנן ור' יונתן תלויה במחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע שם פרשה ל"ד דדרשינן לא ישובתו [בראשית ח' כ"ב] רבי אליעזר ורבי יהושע ר"א אומר לא ישובתו לא שבתו רבי יהושע אומר לא ישובתו מכלל ששבתו דר' יוחנן כר' יהושע ור' יונתן כר"א וכמו שפירשו במתני"כ ויפה תאר פרשה כ"ה סימן ב'. הארכתי בכל זה כדי להראות בחוש היאך כל מחלוקת ומחלוקת יסודה נעוץ באופן דרשת הפסוקים.

[ועי"פ דרך החדוד יש ליישב מדרש פליאה בב"ר פ"ל סימן ח' דאמרינן התם: תמים היה בדורותיו [בראשית ו' ט'] בר חטייא אמר כל מי שנאמר בו תמים השלים שניו למידת שבוע. וקשה, שהרי נח חי תתקני"נ שנה שאינו עולה למניין שביעיות כלל! ועיין בנו"כ שם ובפירוש הרא"ש על התורה פסוק זה, ולפי דברי ר' נחמיה דאמר שנת המבול עולה היא לחשבון תקופות ומזלות הרי נח חי תתקני"ב שנה למניין שנות העולם, דתתקני"נ שנות נח הם שנים שלמות שכבר עברו וכמו שביארנו בפ"ג, וא"כ מת בתוך שנת תתקני"א הוסף עליהם עוד שנה אחת של שנת המבול, שאין נמנה לשני נח דשנת המבול אינו עולה מן המנין אבל לשני העולם מיהא עולה הו"ל תתקני"ב ומניין תתקני"ב נכנס למניין שביעית ואתי שפיר.]

ונראה דהכי נמי ס"ל לגמרא שלנו, דשנת המבול אינה עולה מן המנין מהא דפליגי אי יום אחד בשנה חשוב שנה אם לאו, דאוקמינן לעיל בפ"ג דמחלוקת זו שייך רק אם נמנה לשנים שבו אנו נמצאים אבל אם נמנה לשנים שכבר עברו לכו"ע ס"ל דמרגע הראשון כבר מונין לשנה הבאה, וצ"ע דשנת המבול הייתה לאחר ת"ר שנים שלמות לחיי נח, וא"כ השנה שלאחר המבול הייתה לאחר תר"א שנים שלמות לחיי נח וא"כ היכי מצי פליגי אי יום אחד בשנה חשוב שנה?! והלא לכו"ע מרגע ראשון מונים לשנה הבאה! אלא ע"כ דשנת המבול אינה עולה מן המנין, ואשר ע"כ לא עברו תר"א שנים שלמות אלא ת"ר שנים שלמות ושפיר מצי פליגי אי יום אחד אחרי ת"ר שנים שלמות נחשב לשנת תר"א. והא דהקשה בריטב"א, הבאנוהו לעיל פ"ג, דאי איירי לאחר שש מאות שנים שלמות למה לא מנה תחילת המבול לשנת שש מאות ואחת - צריך לדחות דפעמים אנו מונים לפי השנה שבו אנו נמצאים, ופעמים לפי שנים שכבר עברו.

והנה בסדר עולם פ"א כתב וז"ל:

"ומן המבול ועד שנולד יצחק שצ"ב שנה, וזה פרטן: 'אלה תולדות שם שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול' [בראשית י"א י'] ארפכשד ל"ה, שלח ל', עבר ל"ד, כו' ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו'."

וקשה דלפי חשבון זה יוצא שצ"ג שנה שהרי צריך להוסיף ג' שנים עד ללידת ארפכשד, שנת המבול עצמו ועוד ב' שנים אחר המבול עד ששם הוליד את ארפכשד, וכעין זה יש להקשות אסוגיין דסנהדרין סט: דאמרינן התם: "תדע, דקא חשיב להו

קרא [פירוש לשם חס ויפת] דרך חכמתן דכתיב: [בראשית ה' ל"ב] ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חס ואת יפת כו' וכתוב: 'ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ' וכתוב: [שם י"א י'] 'ואלה תולדות שם שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול' בן מאה שנה ? - בר מאה ותרתין שנין הוה ! אלא דרך חכמתן חשיב להו" ע"כ.

וקשה, דהול"ל בר מאה ותלתין הוה, דהיינו שנת המבול עצמו ועוד ב' שנים שלאחר המבול, ולפום ריהטא נראה דס"ל דשנת המבול אינה עולה כלל, אפילו לחשבון ימי עולם וכשיטת ר' יהודה. אלא שזה קשה, דא"כ למה לא הזכיר בעל סדר עולם מזה כלל ? דהרי כל כולה דברייתא דסדר עולם עסוקה היא במנין השנים, וחסרון שנה באופן זה ודאי דהיה לו להזכירו ! ואשר ע"כ נראה, דס"ל לס"ע דשנת המבול עולה מן המנין, והא דכתיב בקרא שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול הכוונה - אחר תחלת המבול וכן פירש הרד"ק בראשית ה' ל"ב, ויותר נראה דאחר המבול פירושו: אחרי התגברות הגשמים לסוף ק"צ יום, דלזה הוא קורא מבול ולא לכל השנה בשלימותה וכמו שכתב באבן עזרא בראשית י' כ"א עי"ש בפירוש מוטוט. ולפי"ז נראה דגרסינן בס"ע פ"ד כגירסת סדר עולם כת"י "דור המבול היה דינם שנים עשר חדש" ולא כדגרסינן בשאר דפוסים "המבול היה כל י"ב חדש", דהרי לדברי הס"ע תיבת "מבול" משמשת רק למבול עצמו משך ק"צ יום. והשתא דאתינן להכי שוב אין הכרח מסוגיין דסנהדרין דנאמר דס"ל דשנת המבול אינו עולה מן המנין, ופשוט.

ועתה נפנה נא למטרה אשר הצבנו בראשונה והוא ביאור דברי הירושלמי ר"ה פ"א ה"א דאמרינן התם דר' לעזר ס"ל דלמלכי האומות מונין השנים מניסן, ודלא כדברי הבבלי ר"ה ג. דס"ל דלמלכי האומות מונין מתשרי, והשתא ס"ל לירושלמי דבניסן נברא העולם וכר' יהושע, ואקשינן עלה: "והכתיב: ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש' ותני עלה: שנת המבול אינו עולה מן המנין" פירוש: דקיי"ל דהמבול היה לסוף ת"ר שנים שלמות לחיי נח, ומדמדאמרינן דשנת המבול אינו עולה מן המנין - א"כ לסוף שנת המבול עדיין אנו נמצאים לסוף ת"ר שנה שלמות לחיי נח, וס"ל נמי לר' לעזר דיום אחד בשנה לא חשוב שנה, וכדאמרינן לקמן [ועיין בשיירי קרבן שבסוף הירושלמי שמשנה הגירסא ואין צורך לזה] וא"כ האיך ניישב קרא 'דויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש' דהרי אין לנו תר"א שנה בשום אופן ! ולא ניחא ליה לירושלמי בתירוץ הבבלי ר"ה י: מאי אחת אתחלתא דאחת, ובשלמא אי אמרינן דאע"ג דבניסן נברא העולם ומניסן מונין החדשים מ"מ מתשרי מונין השנים, הרי כבר נכנסו כששה חדשים לשנת התר"א ושפיר מצי לקרותה שנת תר"א, אבל אי אמרינן דבניסן נברא העולם, וממילא מניסן מונין החדשים וס"ל נמי דמניסן מונין השנים הרי עוד לא הגענו לתוך שנת תר"א כלל דיום א' בשנה לא חשוב שנה. וע"ז מתרץ הירושלמי

דברייתא זו ס"ל כר' אליעזר דבתשרי נברא העולם וממילא מתשרי מונין החדשים וחדש ראשון הוא חדש תשרי, אבל כיון שהשנה מתחיל מניסן הרי שנכנסו ו' חדשים לשנת א' ושש מאות ולפיכך שוב ויהי בא' ושש מאות שנה איירי בתוך אחת ושש מאות שנה ודוק, והדברים שמחים ומאירים. ולפי זה יש להקשות אהא דאמרינן בבבלי שם: "מכלל דתרוייהו ס"ל בניסן נברא העולם" דלשיטת הבבלי דס"ל דלמלכי האומות מונים מתשרי הרי כבר נכנסו ו' חדשים לתוך שנת תר"א ובשלמא לרש"י דלא גרס לה אתי שפיר אבל לשיטת תוספות שם קשה וצ"ע.

ונחזור להא דהבאנו לעיל פ"ד מחלוקת רש"י והרמב"ן בהא דאמרינן [ר"ה יא:]: "ואזדו לטעמייהו" דהרמב"ן ס"ל דה"פ: דכיון דלר"א בתשרי נברא העולם הרי שמנין החדשים מתחיל מתשרי, וה"ה לר"י דבניסן נברא העולם מנין החדשים מתחילין מניסן; מיהו, רש"י פליג, וס"ל דאין בריאת העולם ומנין החדשים תלויים זה בזה ולר"א דס"ל דבתשרי נברא העולם מ"מ אפשר דס"ל דניסן הוא חדש ראשון ופירש מאמר הגמרא ואזדו לטעמייהו דכיון דבתשרי נברא העולם - ה"ה דמתשרי מתחילין שני הדורות וכבר ביארנו דבריו לעיל פרק ד', והכא בירושלמי חזינן דנקט בפשיטות דמנין החדשים תלוי בבריאת העולם, וס"ל נמי דאין מנין שני הדורות תלוי בבריאת העולם כלל דהרי פשיט הירושלמי דמנין שני הדורות וה"ה מנין שנות המלכים מניסן, ומנין החדשים הוא מתשרי ודלא כרש"י ודוק, וצ"ל דרש"י ס"ל דהבבלי והירושלמי פליגי בזה. ולפי דברי הירושלמי יש לפרש הא דאמרינן בבראשית רבה [פרשה ט' סימן י"ד] יום הששי כו' אמר רבי סימון בר מרתא עד כאן מונין למנינו של עולם מיכן ואילך מונין למנין אחר דהכוונה דמכאן ואילך אין מנין שני הדורות תלוי כלל בבריאת העולם, דבריאת העולם הוא בתשרי ומנין שני הדורות הוא מניסן ופשוט.

המשך יבוא בעז"ה.